

**Охріменко Марія Володимирівна,
вчитель вищої кваліфікаційної категорії,
“учитель-методист”
Рівненського НРЦ “Особлива дитина”**

Урок географії. 9 клас

Тема: Зона мішаних лісів. Українське Полісся.

Мета: розширити знання учнів про природні зони України, зокрема про зону мішаних лісів (Українське Полісся), її географічне положення, клімат, ґрунти, корисні копалини, рослинний і тваринний світ; формувати природничо-наукову, екологічну компетентності, розвивати інтерес до знань, бажання самостійно здобувати їх; виховувати наукове світорозуміння, ціннісне ставлення до природи, рідного краю.

Обладнання: підручник «Географія України». 9 клас. О. П. Липа, Л. К. Оденченко, відеопрезентація, фізична карта України, карта фізико-географічного районування України, атласи, контурні карти, ілюстративний матеріал, репродукції картин з бурштину, ткані килими, вишиті рушники, вироби з дерева, лози, аромалампа, олія пихти, записи співу птахів, сигнальні картки.

Наскрізнi змістові лінії: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Здоров'я і безпека», «Громадянська відповідальність».

Тип уроку: засвоєння нових знань, урок-конференція

(У класі створюється імпровізована телестудія. Клас ділиться на дві групи, відповідно розташовуються і парти: "фахівці" сидять за столами обличчям до класу. Перед ними – таблички з визначенням "фаху" кожного доповідача. Всі інші - незалежні експерти, які дають оцінку повідомленням)

Хід уроку

I. Організація класу до уроку

(Горить аромалампа, звучить запис співу птахів, відеопрезентація)

Вчитель. "Коли після трудового тижня виїжджаєш на лоно природи і спостерігаєш, як усе жадібно підставляє себе під сонячне проміння, купається в ньому, коли дивишся на квітучі луки чи обережно підступаєш до таємничого болота, слухаєш пташиний спів у лісі чи стоїш біля джерела-животоку,

заворожений його невтомною роботою, - тоді особливо виразно відчуваєш, яка прекрасна наша Земля, кожен її куточок"

Такими словами починається книга Т.Л.Андрінко та Г.М.Антонової "Край лісів та імлістих боліт"/

II. Цілепокладання

1. Мотивація навчальної діяльності

- Шановні учасники конференції, на порядку денному тема "Зона мішаних лісів. Українське Полісся". Тож сьогодні, як ви вже зрозуміли, ми спробуємо охарактеризувати природні особливості зони мішаних лісів. А також звернемо увагу на мальовничий куточок Рівненського Полісся. Це тема близька для нас. Але вона досить широка і гадаю, у вас виникає багато питань, на які ви хотіли б почути відповіді.

2. Метод "Відкритий мікрофон"

- Що ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?
(відповіді дітей)

- Хочу нагадати, що успіх заняття залежить від кожного з вас: прошу бути активними співрозмовниками.

- Прошу пригадаймо правила культури спілкування.

(На дошці вивішуються правила)

- Говорити по черзі, а не всім водночас.
- Не перебивати того, хто говорить.
- Критикувати ідеї, а не особу, котра їх висловила.
- Пропонувати власні варіанти.
- Поважати всі висловлені думки.
- Не змінювати тему дискусії.
- Намагатися заохочувати всіх однокласників до участі в розмов

- На сьогоднішню конференцію запрошені представники "міністерств", синоптик, незалежні експерти, гості.

III. Цілереалізація

1. Актуалізація та корекція опорних знань

а) Хвилинка спостережень

- Що повідомить нам бюро погоди?

Синоптик

- Сьогодні вранці температура повітря була - 2 *С. Вітер слабкий. Опади відсутні. Теплі дні відійшли у минуле. Дерева перебувають у стані спокою, чекають приходу весни. Зимуючі птахи наблизилися до людських осель. Дикі звірі бродять у пошуках їжі, надіюсь що частина з них впали в сплячку і їм не страшні будуть люті морози.

б) Фронтальне опитування

- Перед тим, як перейти до основного питання, пригадайте як називається частина світу, де ми живемо?

- Як називається наша Батьківщина?

- Чому природа України змінюється з півночі на південь?

- Що таке природна зона?

(Ділянка землі, на яку потрапляє однакова кількість сонячного тепла й світла і на якій однаково погода, рослинний і тваринний світ та сільськогосподарська праця людей, називається природною зоною.)

- І так тема обговорення "Зона мішаних лісів, або зона Полісся"

2. Сприйняття та усвідомлення нового матеріалу

(Виступи "учасників конференції")

Представник НДІ краєзнавства

- Лісова зона займає північну частину України, із заходу на схід, (близько 20% площі), її називають Українським Поліссям. Українське Полісся охоплює Волинську, Рівненську, Житомирську, Київську, Чернігівську, частково Львівську та Сумську області. Зона мішаних лісів – єдина зона на рівнинній території нашої країни, до того ж вона зазнала значних збитків унаслідок аварії на ЧАЕС.

Південна межа Полісся проходить через такі населенні пункти Володимир-Волинський, Луцьк, Рівне, Житомир, Київ, Ніжин, Глухів, державний кордон України з Росією (показує на карті "Природні зони").

Поверхня Українського Полісся – хвилясто-горбиста. Клімат помірно континентальний, літо тепле, вологе, зима м'яка з частими відлигами. У середньому за рік припадає 600-800мм опадів. Це зона з надмірним зволоженням. Тому у зоні лісів значна кількість річок, найбільша з них Горинь, боліт і озер. Серед озер найбільшим є Світязь.

Метод «Зроби висновок» - Чому на Поліссі так багато озер, річок, боліт?

- Я читав, що колись, давно-давно орав нашу землю льодовик. Рухався він повільно і залишав на землі великі заглибини. Льодовик танув під сонцем. Вода затоплювала землю і в заглибинах залишалася. На дні заглибин відкрилися джерела, так утворилися озера.

Представник Академії ґрунтів

- Різна будова поверхні, різне зволоження та відмінність в рослинному покриві сприяли формуванню різних типів ґрунтів на Поліссі.

Так, на Поліссі в умовах надмірного зволоження під мішаними лісами сформувалися дерново-підзолисті ґрунти, а в заплавах річок – торфові та торфово-болотні ґрунти.

Метод «Зроби висновок» - Чи сприятливі кліматичні умови та ґрунти для господарської діяльності людини?

Представник міністерства сільського господарства

- У Костопільському районі живе моя бабуся, я помітив, що з зернових культур там переважають посіви жита, сіють також ячмінь, пшеницю, овес, кукурудзу.

Із технічних культур переважають льон-довгунець, хміль, цукровий буряк.

Значне місце в землеробстві займає картопля – одна з основних культур краю. Картопля не лише овочева культура, вона і кормова, бо іде на відгодівлю худобі, і технічна, бо з неї виробляють спирт і крохмаль. Звичайно вирощують овочеві культури.

Метод «Зроби висновок» - Чому в нашому краї не вирощують рис, банани, апельсини, які я так люблю?

Хвилинка цікавинка

- У всьому світі люблять вироби з льону. Полотняні скатертини, постіль високо цінується за кордоном. До імператорського палацу в Японії купували вироби з льону в Рівному. Ці вироби робили на знаменитому Рівненському льонокомбінаті. Люблять лляні речі і в нас. Вирощують льон у Зарічненському, Дубровицькому, Костопільському районах нашої області. На жаль, посіви льону зменшуються і слава Рівненського льонокомбінату відійшла у минуле.

Представник міністерства охорони природи

- Ліси охоплюють 30% території зони. Тут ростуть мішані і широколистяні ліси. В межах нашого краю найпоширенішими є лісові, болотні та лучні види рослинності. Налічується 1600 видів вищих рослин, хоч багато з них – рідкісні. Рослини є високі і низькі, великі і дрібні, мешканці суші і води, винятково гарні і жалюгідні. Ростуть граб, береза, вільха, осика, липа, сосна, дуб. На узліссі трапляються терен, бузина чорна і червона. У лісах Волині поширені ялівець, верес, на Житомирщині – рододендрон жовтий.

Тваринний світ зони також багатий і різноманітний. Особливо цікавим є світ хребетних, яких налічується 303 види. Найбагатшим на тварин є дубово-соснові ліси, де значна різноманітність кормів, зручні місця для норіння, денного відпочинку, переховування. Дуже багато в лісах мишовидних гризунів: лісових полівок, мишей, якими живляться інші тварини, - лісові куниці, ласки, лисиці, темні тхори. Значно зросла кількість диких кабанів, козуль, з'явилися зубри.

(Асистент розміщує малюнки рослин і тварин на карті)

Метод «Зроби висновок» - А яке значення мають ліси для людини і природи?

- Вони дають нам їжу і житло, збагачують киснем повітря. Рослини підтримують рівень підземних вод, дають сировину для виробництва, утворюють тінь та прохолоду під час спеки, вдягають та ще й лікують нас.

Хвилинка цікавинка

- Дуб – один із довгожителів серед дерев. Окремі дуби доживають навіть до 1000 років. На території Полісся збереглися дерева, які мають свою історію. На території ботанічної пам'ятки природи Юзефінова дача, що в Рокитнівському районі, це залишки колишньої садиби, росте могутня сосна веймутова, декілька

ялин, вік яких перевищує 100 років, 300 – 400-річні дуби. Щоб його обхопити, треба стати в коло і взятись за руки шістьом дорослим людям.

Релаксаційна хвилинка
(Звучить музика А.Вівальді)

3. Закріплення вивченого матеріалу

а) Робота з підручником

- Самостійно прочитайте статтю "Лісова зона".
- Чому за останнє тисячоліття значно зменшилась лісистість?

Хвилинка цікавинка

- Широке використання ресурсів зони потребує проведення значних природоохоронних заходів. З цією метою тут створенні заповідники, заказники, національні природні парки. Серед них Поліський та Черемиський заповідники, Шацький та Деснянський національні парки. На території Рівненщини є 17 заказників державного значення. Це Дібрівський гідрологічний заказник. Окрасою заказника є два озера: Біле та Чорне. Суський ботанічний заказник, ділянка дубово-соснового лісу, де трапляються вовчі ягоди пахучі, зозулині черевички, лілія лісова, заказник Вишнева Гора, де зростає близько 100 рідкісних степових рослин. 29 видів рослин занесені до Червоної книги України. (Демонструю на ілюстраціях з Червоної книги України (відеопрезентація)).

б) Диференційована робота на карточках (Див. додаток)

в) Робота з контурними картами

Представник міністерства культури

- Населення Полісся має своєрідну культуру. Навіть одяг відрізняється від звичайного одягу. Поліщуки – так називають жителів цього краю. Ось так виглядає святковий поліський національний костюм... (демонстрація). Навкруги багато лісу, тому в кожній хаті зберігаються вироби з дерева, з лози, картини з бурштину, ткані вироби з льону, не менше 20 рушників в оселі, гори вишитих подушок на ліжку. Ось таку виставку "З бабусиної скрині" підготували наші батьки.

Хвилинка цікавинка

- Поліський край Рівненщини багатий своєю історією. Прославили свій край художник Ніл Хасевич, військовий і політичний діяч, щирий борець за незалежну Україну Тарас Боровець (Бульба), учений фізик, лауреат Нобелівської премії Жорж Шарпак, майстриня художнього ткацтва, фольклорист, співачка Уляна Кот, політичний діяч Ігор Юхновський, перший президент України Леонід Кравчук.

VI. Рефлексійно-оцінювальний етап

1. Метод «Вірю не вірю»

(Відповіді сигнальними карточками).

- Зона широколистих лісів займає 20 %.
- Зона лісів в Україні має ще назву – Полісся.
- В Поліссі преважають ґрунти – дерново-підзолисті.
- Континентальність клімату в Поліссі збільшується з заходу на схід.
- Серед біотопів в Поліссі часто зустрічаються болота.
- Українське є Полісся найбільш вологою природною зоною України.
- В Українському Поліссі добре розвинута річна система.

2. Метод “Відкритий мікрофон”

- Чи справдилися ваші очікування від уроку?

3. Самооцінювання

- Сигнальними картками оцініть роботу на уроці.

4. Домашнє завдання (диференційовано)

а) Разом з батьками підготувати ілюстрований альбом "Рослини і тварини Українського Полісся, занесені у “Червону книгу України””.

б) Опрацювати статтю "Лісова зона". Дати відповіді на запитання.

Додаток

Зона мішаних лісів. Українське Полісся

1 –й рівень

1. Доповніть речення.

Зона мішаних лісів займає _____ частину України, це близько ____% площі України, простягнулась з _____ на _____.

2. Як змінюється клімат лісової зони з півночі на південь?

3. Які види лісів лісової зони ви знаєте?

2 –й рівень

1. На контурній карті позначте кордони зони мішаних лісів, замалюйте її умовним кольором, підпишіть назви форм поверхні, розташованих у зоні лісів, і найбільші річки та озера зони лісів.

2. Класифікуйте тварин лісу за такими групами:

Травоїдні _____

Хижаків _____

Всеїдні _____

Пушні _____

Птахи _____

3. Запишіть представників рослинного світу.
4. Яке значення мають ліси для людини?

3 –й рівень

1. Чому зона мішаних лісів значно заболочена?
2. Як ви гадаєте, чому зона мішаних лісів багата рослинністю?
3. Чим корисні лісові птахи?
4. Розробіть маршрут для туризму в межах зони враховуючи її природні особливості.